

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 Kor
Félévre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Negyedévre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2

— Hirdetések díjszabás szerint. —

A vezérő fejedelem itthon.

„Jó harcot harcolt és hitét megtartotta.“

Az ideális gondolkozású görög nép városalapító mesés hőseit idők multával odahelyezte az istenek közé az Olympusra.

Lehetett-e ennél nagyobb megbecsülése a nemzeti, a bazafias, a férfias erényeknek és kiválóságoknak?

A városalapító Romulus is, mint Quirinus, továbbra is védőszelleme maradt a büszke és harcias római népnek.

A magyar nemzet történelme cseppet sem szegényebb, hanem talán sokkal gazdagabb, dicső hősköben, mint akár a görög, akár a római.

Ádáz, gyűlöletes idegen hatalmakkal szemben nemzetvédő férfiaknak hosszú, díszes sora ragyog ki történelmünk minden lapjáról.

És nemzeti pantheonunk mégis olyan szegény. Történelmünk nagy alakjainak csontjai szerte-szét porladoznak a haza zugaiban vagy azon kívül, jeltelen sírdombok alatt, sőt ismeretlen helyeken.

Emlékük legfennebb csak az iskolásgyermekek tankönyveiben él, de nem ment át a köztudatba. Nem ment át, mert a nép, amely hálás szokott lenni nagyjai iránt, csak a legújabb korban lett a *nemzet* alkotó eleme. Az előkelők, az urak pedig a hagyományos, átkos visszavonás nyomása alatt a letipró hatalommal fogtak kezét s hogy ennek kedvében járjanak, készek voltak szentségtörésre is, nemzeti hőszai emlékének meggyalázására. Hiszen majdnem páratlanul áll a világ-történelemben *II. Rákóczi Ferenc*-nek, a „vezérő fejedelemnek“ bús története. Legszébb férfikorának összes fizikai és szellemi erejét, óriási vagyonát hozta áldozatul nemzete szabadságáért, a rabbilincs széttörésére. Bámulatos küzdelmében elbukott, bujdosó lett, nemes lelke idegen földön a vallásban keresett vigasztalást a lélekmarkosó honfikerésűség ellen. Mindent áldozott és mindent veszített, lassanként még a jó reménységet is.

Ebben a sivár helyzetben törhetetlen hitén kívül mi vigasztalhatta volna inkább, mint honfitársainak elismerése és részvéte?

Ettől is elesett. Honfitársai nyakig merültek a szervilizmusba s az idegen hatalom nyomása alatt meghozták az 1715. évi XLIX. törvénycikket, melynek 2. és 3. szakaszai a bujdosó herózt kiközösítették a hazából s hitvány árulónak bélyegezték. És a magyar törvénykönyvnek ezen szegény paragrafusai mind a mai napig fennállottak. Eltörésére óhaj és törekvés sem mutatkozott, mígnem három év előtt meg nem ünnepelte a nemzet Rákóczi zászlóbontásának kétszázéves fordulóját. Olyan sivár korra volt szükség, hogy megmozduljon a nemzet lelkiismerete. Rendesen úgy van, hogy vigasztalan, nyomasztó körülmények között fordul a lélek a mult nagyjaihoz lelkesedést, kitarthatást tanulni. Ekkor hangzott fel az általános óhaj, hogy a szegényparagrafusokat ki kell törölni a nemzet törvénykönyvből. És azóta nagyot fordult a világ.

A nemzet új, nagy vezérek vezetése alatt, új, nagy korszak küszöbén áll. Rákóczinak s bujdosó társainak szent poraival akarja megtermékenyíteni jövőendő munkásságát, ezen ideális hősök szellemét óhajta vezérő csillagának.

Koronás királya is átértette e kívánság magasztosságát, s teljesítésében a közte és nemzete közt létrejövő bizalom legerősebb zálogát látta.

A szent porok tehát hazajönnek, a szegényparagrafusok örökre eltörölődnek.

Nemzeti történelmünk e legújabb emléket, az igazságot osztó új törvényt, amely immáron szentesítve van, örök emlékül ide iktatjuk:

Törvényjavaslat

II. Rákóczi Ferencz és bujdosó társai hamvainak hazahozataláról.

Ő felsége attól az érzéstől áthatva, hogy az elődeire hosszú századokon át súlyosan nehezedett ellentétek és félreértések ma már egy végképp letűnt korszak történelmi emlékeit képezik, a nemzetnek ismétellen kifejezett közóhájára, a király és nemzet kölesönös bizalmának újabb zálogául *II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai hamvainak hazaszállítását legkegyelmesebben elrendelvén*

s az országgyűlés mindkét háza e felett érzett hálás örömet nyilvánítván, elhatároztatik, hogy

1. §.

II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társainak tetemei hazaszállítatván, országos küldöttségek által ünnepélyesen a kassai székesegyházban, Thököly Imre tetemei pedig a késmárki ev. ref. egyházban tétessenek örök nyugalomra.

2. §.

Az 1715. évi XLIX. törvénycikkeknek 2-ik és 3-ik szakaszai eltörültek.

3. §.

A *II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai emlékének megörökítésére felállítandó emlékmű és a hazaszállítás költségeire ötszázötvenezer korona* ajánlatik meg, amely az állami költségvetésben a miniszterelnökség átmeneti kiadásai közt számolandó el s a pénztári készletekből fedezendő.

4. §.

Jelen törvény rendelkezései semmimé magánjogi következményekkel nem bírnak.

5. §.

Ezen törvény végrehajtásával a miniszterelnök, a pénzügyminiszter és a vallás és közoktatásügyi miniszter bizatnak meg.

Budapest, 1906. évi október hó 19-én.

Dr. Vekerle Sándor s. k.,
m. kir. miniszterelnök.

Ker. szociális kurzus Székelyudvarhely.

Tudósítónk jelentése.

Az igazság győzelmében kételkednünk nem szabad, de erősen bizni kötelességünk — mondotta Prohászka püspök és mi a Székelyudvarhely tartott szociális kurzus után a legerősebben bizunk az igazság, a ker. eszmék győzelmében.

Mert akkora lelkesedést és érdeklődést, annyi melegséget a távolról sem reméltünk, mint a mekkora és mennyi e kurzus folyamán és nyomán a szivekben fölébredt. Volt ugyan mindjárt az elején valaki, aki (szándékosan-e vagy öntudatlanul-e, nem kutatjuk) a mozgalmat felekezeti nék igyekezett feltüntetni, ami igen alkalmas lehetett volna az ékverésre, de a felszólalót még

saját hívei is elítélték s olyannyira magára maradt, hogy a felszólalás hatása alatt a város közönsége rang- és valláskülömbőség nélkül még tömegesebben sietett az előadásokra s a vár megyeház nagy ülésterme mindig a zsúfolásig volt a hallgatósággal. Prohászka püspök emelkedett szárnyalása s mélyeséges gondolatai mindenkit megleptek és ámulatba ejtettek, de nem kevesebb hatással szolt a kurzus vezetője Szentiványi Károly, aki már legelső felszólalásával megnyerte a szíveket. Széleskörű tudása, nagy úgyszeretete; a hang, a mellyel tárgyát kezelte; a magyar nép szeretete, mely minden szavából kisugárzott; mindez oly varázslatos erővel hatott, hogy Udvarhelynek közönsége — kevés kivétellel — ma egész összességében a ker. szociális eszmékert lelkesedik s megvan a biztos garancia arra is, hogy ez a lelkesedés rövid időn belül megszerte testet is fog öltetni.

Tagadhatatlan, hogy Székelyudvarhely most a lefolyt kurzusnak nagy gondolatával és eszmével töltökezik s a tespedés és gondolatlanság helyen holmi nagyobbmértvű szellemi forrongás keletkezett, melynek hullámgyűrűi Csik- és Háromszék felé is terjedőben vannak. Mert e vidékről is sokan jöttek el: papok, tanítók, az okulás és tanulás meleg vágyával s hogy nem hiába: bizonyítják a kurzus tartalmas beszédei s mindvégig lelkes hangulata.

Három napon át mi voltunk az erdélyi világ középpontja s a ker. szociális eszmék apostolai itt tüzték le először a lobogót, mely alá a székelységnek sorakozni kell esze, szíve, karja legerősebb munkájával, hogy a szociáldemokrácia, hiteltenség, alkoholizmus stb. vesztélyeivel szemben megálhasson s keresztény és székelly maradhasson.

Érzi és tudja ezt mindenki, akiben magyar szív dobog. Érzik a székelység vezetői. A kurzus leglelkesebb látogatója Ugron Ákos főispán volt, ott ígéretet tett, hogy a kurzus nyomán a székelység mentesére irányuló minden akciót pártolni és segíteni fog. Eljött Ugron Gábor is, mint a kurzus szónoke s egy óra hosszat beszélt tüzzel, hevvel, mérhetetlen hatással a székelly kivándorlás vesztelmeiről. A kurzus elnöke Kovács Albert dr. orsz. képviselő volt s Ugron Zoltán, a református földbírtokos a kurzus beszédeiből világosan belátta s hirdette, hogy a kereszténység az az egyetlen kapocs, melynek itt hazánkban protestánsokat, kathólikusokat egyesítenie kell, hogy a magyarság a magyar nemzet minden idegen befolyás és támadás ellenében élhessen és erősödhessen.

A kurzus f. hó 21-én vasárnap délután vette kezdetét s már a legelső szónoke, Haller István zsúfolt háznak beszélt, a hol földszinten és karzaton ember-ember hátán tolongott. A szociális mozgalmak történetét ismertette, kimutatva a szociáldemokrácia illogikus, vesztelmes voltát, mely ellen egyedül az evangélium tanaival küzdhetünk. Szalánczy Andor a munkáskérdést ismertette népies formában, nagy tüzzel s nagy hatással. Kifejtette, hogy a munkás küzdhet jogokért anélkül, hogy magyarságát, hitét, kereszténységét a „hazádn bitangok”-nak áruba kellene bocsátania s buzdított a ker. munkás-egyesület alakítására, ami meg is lesz.

Nem kisebb hatást ért el Meizel József segesvári plebános, aki a vasárnap megszenteleséről beszélt humorral és lelkesen.

A második ülés hétfőn 22-én délelőtt 9 órakor kezdődött, melyre a székellykereszturi tanítóképző husz növendéke is megjelent Ujvári Mihály igazgató vezetésével.

Az első szónoke Gyurtsóvetz Károly tanító volt, aki a tanítók szociális feladatáról

értekezett alapos tudással. Előadásának értékes voltát bizonyítja az a tartalmas vita, mely utána megindult s amelyből nagy igazságként esendült ki az egyik felszólalónak az a mondása, hogy az a tanító, aki okos munkával s vezetéssel fokozni tudja faluja, népe, erkölcsi, anyagi erejét, a saját erejét s jómódját fokozza ezzel, mert csak szegény népnek szegény a tanítója. A második szónoke Kovács Pál orsz. képviselő a szesz törvény revízióját ismertette tanulságos példákkal illusztrálva itt is a szociáldemokrata humbugnak nemzetiellen, hazafiatalan viselkedését a magyar iparral szemben. Szabó György nagyerenyi plebános szolt ezután a szövetkezetekről. Vegtelen sok humorral, szíves kedéllyel meséltetett a szövetkezei eszmének ez a gyakorlati apostola a tárgyról. A maga küzdelmeit mondta el úgy, hogy a hallgatóság világosan látta, mit és hogyan kell eselekedni a papnak, ha népet menteni és boldogítani akarja. Erősen megtapsolták. A helybeli református pap, Vajda Ferenc pattant fel ezután s idegesen firtatta, vajjon nem kathólikus-e ez a mozgalom s próbálta is rábizonyítani a felekezeti séget nagy botránkozására saját híveinek. Idegességét lehitűtötte Szentiványi Károly azzal, hogy kérte, ne igyekezzék e keresztény magyar mozgalomban felekezeti séget gyanítani, inkább nyújtsa kezét keresztény szeretettel a közös munkára a székelység érdekében. Taps és éljenzés hangzott fel e harc után s az incidens végleg letárgyalódott.

Nem esapant, sőt fokozódott az érdeklődés a harmadik ülés iránt, mely délután 5 órakor kezdődött. Talpalatnyi hely sem maradt üresen a teremben. Petraszevich Géza a székelly televíziószónokról értekezett különösen az erdőiparról, melyet szövetkezéssel lehetne és kellene a székelység számára értékesíteni. Szemlére Ferenc után, ki a kath. egyesületi életéről beszélt, Szentiványi Károly állt föl, hogy teljesen magának, s az általa képviselt eszméknek nyerve meg a hallgatóságot. A kezi és háziiparról beszélt, inkább esevegett annyi közvetlenséggel és melegséggel, hogy a közönség a legtisztább lelki gyönyörűséggel hallgatta s ki nem fogvott a tapsból, éljenzésből.

Óriási közönség előtt beszélt másnap, kedden délelőtt 11 órakor Prohászka Ottokár püspök a növedelemről, s a szónoke vitte magával hallgatóságot eddig nem sejtett régiókba s megtermékenyítette a lelkeket eszmékkel, melyeknek eredménye a megalakuló növedő egyesület lesz.

Délután volt a befejező ülés. Első szónoke Ugron Gábor volt. A székelly kivándorlásról beszélt. Milyen hatással? elmondtuk. Krüger Aladár, a következő szónoke, nem érkezhett meg. Vonatkésés miatt a csatlakozás elmaradt s ő Héjjasfalván rekedt. Fölállt tehát Szentiványi Károly s a kurzus bezárásaképpen a kereszténységről és haladásról beszélt elragadóan, de közben szekereken, kocsin megjött Krüger s ott termett a dobogón. Szentiványi tehát tapsorkán között végzett s fölállt Krüger s humoros formában, lelkes úgyszeretettel beszélt a kisemberek jogvédelméről, melynél még igen sok a tenni és javítani való.

Másnap, szerdán délelőtt a gyönyörűen restaurált plebánia-templomot szentelte föl Prohászka püspök. Szentesbeszéde felejthetetlen lesz azok előtt, akik hallották. Délután népes gyűlésben Szabó György nagyerenyi plebános alakította meg az alkoholelleses szövetséget több száz taggal. Este volt a hitközség ünnepélye a Budapest-szálló disztermeben. Óriási közönség jelent meg s élvezte a műsor egyes pontjait, de különösen Prohászka püspök beszédt,

melyben az ész és szív harmóniájáról szolt mélyeséges böleselettel s színes poézissal

Impozáns, gyönyörű, lélekemelő dolog volt ez a kurzus, az első a Székelyföldön s Mikes gróf plebános szent kötelességgel teljesített mikor rendezésével oly buzgóssággal fáradozott. Kövesse ezt a kurzust a többi s álljunk munkába a kereszténység jelszavával és szellemében a székelység mentesére s boldogságára!

(X.)

A moloch.

(Folytatás.)

A „Simplexissimus” című német élelap mult évi egyik szeptemberi számában egy kitünő kép van: egy kövér disznó mellett az utca sarában fekdtt egy részeg tanuló. A disznó szájába ezen szavak vannak adva: „Ily részeg fickóval hasonlítanak minket össze? Mily nagy besület sértés!”

Ezen jellemző ábrázatot kellene kitenni minden vendéglő, korezma helyiségben s más nyilvános helyiségben, hogy menne el az embereknél, főleg a fiatal tanulóknak kedve mulatozásaikkal dicselkedni.

Valóban itt az ideje, hogy az iskola egész elhatározással vegye fel a harcot hazánk legnagyobb ellenségével, az alkohol molochal szemben.

Ezen egészen jogos kívánság uralta a X. alkoholelleses nemzetközi kongresszust, mely kivánságok a többi között Dr. Laczó Viktor budai absztinens hitokató kitünő szakavatottsággal és elmésséggel kidolgozott és előadott beszédben adott kifejezést, melyet a kongresszus általános tetszéssel fogadott, nagy figyelemmel hallgatott végig. Dr. Laczó nevével majdnem minden kathólikus irányú lapban találkoznunk s minden dolgozata az ő józan és eredeti felfogásáról, zseniálításáról tanuskodik és fáradságtalan munkásságáról.

Hogy a „Közművelődés” minden tisztelt olvasója lássa, hogy „A moloch” közlemény fejtegetései, állításai nemcsak a Szabó okvetetlenkedései, nagy a száma azoknak — hála Istennek, — kik az én álláspontomon vannak, a dr. Chyzer kongresszusi elnök által „szép és lelkes beszéd”-nek kijelentett és a kongresszus által „legnagyobb örömmel” fogadott beszédet közlöm. Nem azért, mintha már nem lenne anyagom, a mi bőven van, hanem álláspontom erősítésére és azért is, hogy a mélyen tisztelt olvasó közönség gyönyörködjék a szép beszédben és bővebb, alaposabb felvilágosítást nyerjen és sorakozzék az üdv táborába.

„Az alkoholizmus és az iskolai nevelés.

Az alkoholizmus háromféle alakban pusztítja a társadalmat: mint betegség, mint divat és mint óriási esabítás. Mint betegség már végig küzdötte esatáját; a győzelem biztoságának tudatára ördögi vigyorgással tekint szét a kórházakban, elmegyógyintézetekben és családi otthonokban rejtőző rabjai felett; mint divat még erősen esatározik; bár lassan, gyönyörködtetve és tisztességesen, mégis annál biztosabban keríti hatalmába még azokat is, kik az úgynevezett „mértékletesség” pajzsával részben ellenállnak is neki, de részben kaérkodnak is vele; mint esabítás támadó hadjáratra készül; különösen a tapasztalatlan ifjúság előtt minden igazolás nélkül a jólétnél, örömmel, barátságban, szellemességnek kizárólagos hűbérura gyanánt lép fel, hogy a fiatal nemzedékeket már szinte születésétől fogva rabságra kárhoztatott jobbjágyává tegye. Ily módon az ifjúság valóssággal belenevelődik az alkoholizmusba s mikor aztán

eszméltre jut s vele szembeszállni akar, már csak kötött kézzel, nárkotizált idegekkel csatározhatik ellene.

Az antialkoholizmus hívei nagyon jól tudják, hogy a szeszies italok hatalma ott a legerősebb, ahol mint divat a „legártatlanabbul és legerkölesebben” uralkodnak a népesség zöme felett. Mert itt kezdődik az alkoholizmus mint betegség s innen hat az ifjúságra is mint eszbitás és mindamellett itt támadható meg legkevesebb a tudomány és az erkölcs feygyvereivel. A tudomány nem képes a tömegnek szemmel láthatólag bebizonyítani, hogy az egyszeri alkoholelvezet is csak káros és az erkölcs sem meri előtte kimondani, hogy az úgynevezett „mértekettség” is a legtöbb esetben bűnös. Így tehát nem marad más hátra, minthogy az antialkoholizmus hívei egyrészt a gyöngö „mértekettséget” teljes önmegtartóztatással erősítsék s másrészt a kikerülhetlennek látszó alkohollal szemben más élvezeteknek divatját teremtsék. De már ennek a kettős célnak elérése is szükségessé teszi, hogy gondot fordítsanak az alkoholizmus biztos áldozataira is — a krónikus alkoholizmus gyógykezelésével és megoltalmazták a különben veszélybe rohanó ifjúságot is — az iskolai neveléssel.

Az iskolai nevelést azonban koránt sem szabad elválasztva gondolni a házi és családi neveléstől. A társadalomban mind a kettőnek oly viszonyban kell lennie egymással, mint a milyenben látjuk a világosságot és melegséget a szabad természetben. Az iskolai nevelésben azért több van az értelem világosságából s a családi nevelésben viszont több van a szeretet melegéből. S mivel épp az antialkoholizmus kérdésében azt látjuk, hogy a családi nevelés nélkülöz valamit az értelem világosságából: azért kell az iskolai nevelésnek első sorban oda hatnia, hogy az ifjúságot felvilágosítsa, a családi nevelést is értelmesebbé tegye. Ezzel aztán a családokban s a nyilvánosságban uralkodó divatos alkoholizmust is bizonyára sikerül majd, ha nem is mindenütt kiküszöbölnie, de legalább is meggyöngyöztetnie és visszaszorítania.

Azért is a tanítói karnak feladatául kell tenni, hogy az alkoholizmus kérdését alaposan tanulmányozza. Mielőtt másokat felvilágosíthatna, magának kell világossággá lennie. A külföldi irodalom oly gazdag — hiszen Adlerhalden 500 lapot töltött meg csak a könyvek jegyzékével — a hazai irodalomnak is van kevés bár, de olyan eléggé beható tanulmánya, hogy azokból könnyű szerrel merítheti ismereteit az ország minden tanítója. S az alkoholizmussal nem elég csak egy órában s egyetlen fejezetnek keretében foglalkozni, hanem az iskolai éven át többször, különféle tantárgyakban s az összes iskolai éveken át, az óvodától kezdve egész egyetemig csatarendbe kell állítani mindazon bizonyítékokat, a melyek a tanítót már meggyőzték s a melyek már ennél fogva is képesebbek lesznek meggyőzni az ifjúságot az alkohollal mind fiziológiai, mind pedig szociológiai káros hatásairól.

A tanuló ifjúság révén az egész társadalom vérebe kell átmennie annak a meggyőződésnek, hogy az alkohol élen van a tudománynak minden ága s az alkohol mellett semmi sincs, csak az életvágyának oktalan divatja. A vegytan az alkoholt a mérgek közé sorolja, az egészségtan az alkoholt veszedelmesnek mondja, a műveltség az alkoholt antikulturális tényezőnek vallja s mind e tudományok segítője, a statisztika, az összes kárhözható tételeket számokkal bizonyítja. De különösen a logikának és az etikai reflexzióknak sajnálatos hiányára mutat, hogy a legalsóbb néprétegek és a legintelligensebb körök

mindezek ellenére egyaránt elvannak fogódva az alkohollal varázsában. Azért főleg a közép- és a felsőiskolákban nagyobb gondot kellene fordítani a böleseletnek rendszeres művelésére, hogy a magasabb köröknek etikai erejével föl lehessen tárnai az alsó néprétegeknek tévútra vezetett tiszta természetét is: Csak ha a felső tízezrek klasszikai bölelességgel megtudják vetni az elegáns iszákosságot, csak akkor fordulnak el utalattal az alsó milliók is a legdurvább alkoholizmustól.

(Folyt. köv.)

Szabó György.

„Kegyelemdöfés.”

A Gyf. Hirlap utolsó előtti számában jól ismeri kezek ismét felszínre hozzák Küffer B. szabadkőművességét, azon címen t. i. hogy Küffer kilépett ugyan a Demokrácia páholyból, de Kádár Béla néven továbbra is benn maradt.

Ez az a bizonyos kegyelemdöfés Küffernek.

Minden további nyájaskodás elkerülése szempontjából kijelentjük, hogy Küffer — Kádár tényleg egy és u. azon személy. *Kezeink között van a Demokrácia páholy pecsétjével s a főmester saját kezével irt s aláírásával ellátott 193—1906. sz. a. k. levele, melyben értesít, hogy Küffer—Kádár Béla a páholy köteleikéből már régebben kilépett s egyben megküldi a Symbolicus nagy páholy és Demokrácia páholy hivatalos pecsétjével ellátott elbocsátási okmányt, amely hivatalosan igazolja, hogy Küffer—Kádár Béla a páholy 1905. nov. 13-án tartott I. fokú munkáján a páholy köteleikéből elbocsátottat.*

E két hivatalos iratot bárkinek megmutatjuk. Itt csak azt hozzuk a cikkíró emlékezetébe, hogy a képviselő választás 1906. máj. 2-án történt. Ezek után aki tovább akar még döfni, tessék, megteheti, de mi tartjuk magunkat ahhoz az elvhez, hogy írás beszél . . . s a karaván halad.

H I R E K.

Őszi sétán.

Hull az őszi level
Zizegve, zörögve,
Kivel táncol a szél,
Ki le hull a rögre.
Le hull takaról
Hervadó harasztnak
S a fák bús ágai
Csupaszon maradnak.

A sok díszbokornak
Oda minden éke,
Éneklő madárnak
Elnémult a fészke;
S a sűrű párázat
Megtöri a napfenyt,
Mint a rideg való
A féligelt reményt.

Mintha már az élet
Élet nem is volna,
Mintha a képezel
Játszani nem tudna:

Olyan néma, olyan
Melabus ez a táj,
Nincs vigasztalása,
Csak szomorít, csak fáj.

De mégis! Hallgatok . . .
Neha rigó fűttenyent,
Ott a mókus mozog;
Mogyorószemet esent
S most a predáért
Üldözi a társa . . .
És ez is az ősznek
Enyhítő varázsa.

Most az alszél kicsit
Tavaszmódra lebben,
Gyermekek kököresint
Szednek a közelben.
A kököresin az ősz
Árva növénye
S lám, őt is esőkodssa
Derültebb nap fénye.

Szózatoss beszéde
Van a némaságnak,
Eleven szépsége
Van a hervadásnak.
A kit eltemetnek
Nem hal meg egészen,
A siron virág nő, —
Feltámadás leszen . . .

Bálint György.

† Meisler Vince.

1826—1906.

Nagyon kevesen ismerik e nevet, még kevesebben ismerték személyesen a 81 éves kedves öreg papot, kit az Úr e napokban magához szőlített, hogy egy hosszú és hűséges szolgálatban eltöltött élet után az örök jutalomban részesítse.

Nagyszombatól három óra járásnyira Ujgyház szomszédságában fekszik Holemány községe. Lakói nagyobb részben szászok, kevesebben románok. Egy magas dombon fekszik a reformáció előtti időkben épült luth. templom, a szelid lejtésű völgyben pedig a szép katolikus templom. Csin, tisztaság és izlés uralkodott Istennek e szép hajlékában. A buzgó szt. Ferencrendi nővérek keze látszik annak minden zúgában; úgy a templom baloldalán fekvő plebániái lakban, mint az ellenkező oldalán elterülő kolostorban és iskolában. A tágas udvar, gazdasági épületek, szép nagy kert mindannyi jelei az emberi szorgalomnak, jólétnek és Isten áldásának.

A szász föld közepébe élt kicsiny kath. plebánia eredete a mult század közepe tájára vezethető vissza, midőn 14 szász család konvertált és alapos oktatás után a kath. egyház kebelébe felvétetett. Dicső emlékü Haynald, akkori erdélyi püspök bőkezűségének örök emléke ezen kath. plebánia s a mellette levő zárda és iskola. Az új hívők számára papról kellett gondoskodni, ki nemcsak megerősítse a zsenge hívőket, hanem minden támadás ellen meg is védje. A püspök választása Meislerre esett, kit azelőtt néhány hónappal szentelték fel pappá.

Ekkortájt több magyarországi, ausztriai és németországi fiatal jött be Erdélybe a papnövéldebe. Ezek közé tartozott Meisler is, ki a csehországi Leitmerichen született és Bécsben már hivatalnok állást foglalt el; így történt, hogy korosabb is volt és 31 éves korában szenteltetett fel pappá.

Majdnem egy felszázadon át, 49 évig gondozta Meisler a holemányi kis egyházközséget. És, hogy ez nem volt könnyű dolog, hogy küz-

elembe és sok lelki gyötrelembe is került, önnön megérti az, ki ismeri a körülmeveket z a kis katha. száz egyházközség örökös szálla olt a lutheránusok szemében és azért nem volt szköz, alkalom, melyet nem használtak és ki-értettek volna meg annak kiirtására. Sokan, nth. atyáknál közül a toleranciát csak ajkaikon ordozzák, de szívükben ellenségei ezen szép rénynek, tettükkel nyíltan megeáfólják azt. Is-olaikban sok helyt a gyűlölséget és megvetést kath. vallás ellen tervszerűleg beplántálják mitványuk szivébe. Társadalmi téren kizárják mindenünnen a katolikusokat, a dal-, torna tb. egyesületeik által magukhoz vonják. édes-etik s előbb indifferensek, több aposztatákka yurják a gyermekeket. Pénzzel, befolyással bö-en rendelkezven s ezekkel s a házasságok ré-en szereznek aposztatákat. Szindarabjaik ten-lenciája a szász nemzeties szellem ébrentatá-án kívül többnyire a katolicizmusnak nevet-égesse tétéle s ha lehet proselyta szerzés.

A legutolsó „Los von Rom“ mozgalom al-almával könnyes szemekkel panaszkodott a ő holományi plebános hiveinek zaklatása és üdöztetése felől. A gúnyiratok özönével ársz-ották el a községet; a kath. hívókat kizárták a zomszedsági gyülekezetből, még temetésükön em volt szabad a falusi zenekarnak a halotta-at kikisérni; a kath. hajadonokat táncra fel-terni tilos dolog volt, sőt a luth. gyermekeknek kath. gyermekekkel játszani is bün volt. Kicsiny lojlok, de a nép életében fontosak s lehang-ók a kath. hívókra nézve, kik mindmegannyi áriák, egy erezhetik magukat. És ez a marti-omság mégis csak megtörtént a XX. században Maria országában!

A ki mint védőszlop állott hivei mellett: atya, tanácsadó, jóbarát, sőt ha kellett gyerme-kek játszótsára, a jó öreg holományi pap volt. Tehát elég okom volt arra, hogy életét küzd-emesnek jellemezhessem, ebben a felreosó kis községben, hol a természet szépségein kívül csak a jó Istennel való társalkodás szereshet örömet és szórakozást az embernek. Meiszler egy felszazadig élt a szó szoros értelmében Isteennek és hiveinek. Élete Istennek szolgál-átában, hiveinek tanításaiban és önmegta-gadás folytonos gyakorlatában telt el. — A mély buzgalmon kívül a lélek tisztaságát és belső bekéjét elaruló vidorság jellemezték őt. Mire volt képes önmegtagadó élete által, el-arulja végrendelete, melyben a csekély kongruás plebánia jövedelméből megtakarított majdnem 8000 korona felől rendelkezik, mely összeg a költségek és kevés rokonainak tett legátum után a holományi pleb. javára fog fordíttatni. Élete-ben már 20 hold földet is vásárolgatott össze sajátjából a plebánia javadalmazására. Házi butorait, összes felszereléseit fundus instructus gyanánt utódjaira hagyta, úgy, hogy bárki is legyen az, most egy meglehetősen javadalmazási s az utolsó gyertyatartóig ellátott plebániába ül be.

A milyen volt élete, olyan szép volt halála is. Midőn az asztma erősen kiozta és állapota reménytelenné vált, porumbáki oltártestvére, mintegy belső sugallat folytán meglátogatta s a szentségekkel ellátta. Örömmosollyal mesélte el az őt környező, aggódó szt. Ferencendű növé-reknek, hogy a jó Isten különös kegyelmének tudja ezt be s jelet is látja annak, hogy nem-sokára magához hívja őt.

Pár nap múlva csakugyan magához is szó-lította ősz szolgáját a Mindenható. Kimulása e hó 20-án délelőtt történt. A nagyszabeni oltár-estvérek s a vidékiek is, ki csak tehetete, meg-jelent a végtisztességen. A templom szentélyében volt felállítva ravatala, „presente corpore“

sub infula celebrálta Gidófalvy prépost úr nagy asszisztenciával a Rekvietet. Majd 12 nemzeti ködmönös szász atyafi vállára vette a koporsóts a „miserere“ éneklése közben kísértük ki az új temetőbe, hol a nagy kereszt tövében bocsátottuk le koporsóját.

Kívánsága szerint sirkövére csak ezt a felirást vésik: „Itt nyugszik hivei között a holományi első r. k. plebános Meiszler Vince. Imádkozzatok érte!“

Igaz, ott nyugszik halandó porhüvelyé, de lelke bizonyára ott zeng dicsegetet Istennek a mennyben és hallotta ezen boldogító szavakat! „Örülj hű szolgám, mivelhogy — — — hű voltál“ . . . menj be a te Uradnak örömebe.

Prokyppek Sámuel.

— **Barót ünnepe.** Barót nagyközség lakói-nak szép ünnepélye folyt le az elmúlt hét első napjaiban. Regi temploma 5 hónapi renoválás után a hivek számához mérten megnagyobbítva várta, hogy újra fölhangozzék benne a hivek buzgó éneke, ahíthatos imádsága, hogy újra Isten haza legyen a püspök fölszentelése által.

Már a megelőző szombat ragyogó delután-ján hatalmas porfelleget vert föl az ágoston-falvi állomásra száguldo fényes kocsisereg, mely-nek utasai valamennyien ünnepi ruhával ünnepi ábrázatot öltöttek. Rövidke várakozás után ha-talmas eljen jelezte a magas vendégeknek — Prohászka Ottókar dr. Székesfejérvár láng-szemű püspökének és kíséretének, Zomora Dániel székesegyházi kanonok-plebános, P. László Polykárp definitor generális és Marton Andor udvari káplán megérkezését. Alig szállott le a vonatról egyházközségünk nagyérdemű faradhatatlan főgondnok, Morik Lajos, ismert szónoki tehetséggel sietett tolmácsolni Barót község örömet és szeretetet, mellyel a főpásztort fo-gadják. Püspök úr megköszönve az óvációt hang-súlyozta, hogy habár nem ez egyházmegye püs-pöke, mégis fogadják őt oly szívesen, a milyen szívesen jött el a távolból. Majd kocsi-ra szállva díszmenet élén Barót községe felé hajtattott. A község végénél ékes diszkapú tövében az épen időszerű Rákóczi induló lelkesítő zenejével várta a község lakossága valláskülönbség nélkül élén ifju jegyzőjével, Imre Ferencel, ki lelkes sza-vakkal üdvözölte a főpásztort, megköszönve a fáradságot, melyet nem sajnált megtenni. Ő méltósága szokott magaróptú válasza után a falu közé ért a menet. Alig haladtak egy pár lépést, hangos eljenzés tör elő a zajból és fel-tűnik a polgári iskola növendékeinek sorfala, élén a tanári kar. Biró Albert igazgató pedig szép szavakkal üdvözölte a főpásztort, mint a magyar irodalom egyik feltűnő alakját és a tanügy előmozdítóját. Önméltósága válaszában hangsúlyozva a polgári iskola magasztos hiva-tását, éltette az igazgatót és a tanárikart. Innen már csak lépésben haladhatott a menet a ple-bánia udvarára. Fölhangzott itt a kath. ifjusági egyesület üdvözlő éneke, melynek kiegészítésül aztán Barót közkedveltségű esperes-plebánosa, Máté István üdvözölte rövidesen a régen várt főpásztort. Önméltósága még egyszer általános köszönetet mondva a díszes fogadtatásért a ple-bánia lakba vonult.

Rövidke pihenés után még aznap elvé-gezte Ő méltósága papságával az előké-szítő szertartásokat, mely után megkezdődött a gyóntatás.

A templomszentelés vasárnap reggel vette kezdetét. A hosszú szertartás végeztével az új oltáron az első misét felszentelő püspök úr mu-tatta be fényes segédlettel. Evangelium végez-tével a szöszekre lépett. Prohászka püspök gyö-

nyörü beszédben méltatta a templomot, mint Isten házat.

Délben a püspök úr tiszteletére díszebéd volt a plebánián, melynek végeztével újra folyt a gyóntatás esti 7 óráig.

Alig tért vissza lakószobájába Ő méltósága, díszes fátylas menet tisztegett ablaka alatt, mely alkalommal a róm. kath. népiskola lelkes igazgatója üdvözölte a püspököt, mint a gazdá-nak és munkásnak őszinte barátját. Ő méltósága megköszönve a tüntetést, faradhatatlan munka-kedvre buzdította a munkásokat, majd pedig az összetartást és egyesülést sürgette.

Hétfőn reggel ünnepélyes misét mondott, ennek végeztével pedig újra a szöszekre lépett, hogy a szent Lélek Istent közelebbről ismertesse fényes szónoki tehetséggel. Ezután 241 lélek-nek osztotta ki a bérmlás szentséget. A hívő se-reg erre előszlott, hogy rövidke ebéd után újra visszatérhessen a búcsúzó püspök tiszteletére.

Ebéd után két óraker hangzott fel esperes-plebános úr halás köszönetül sugalt szava, mely után Püspök úr négyesfogatu virágos kocsi-jára ülve, zugó eljenzés között robogott 5 kocsi-tól kísérve Udvarhely-felé.

Ezzel Barót históriás könyvének egy újabb lapja telt be, melynek emléke kimagaslóan fog megmaradni e hirneves község ítaiban.

— **Rákóczi emlékének ünneplése váro-sunkban.** Novák Ferenc kir. tanácsos polgár-mester plakátokon szölitja fel a város polgársá-gát az ünneplésre. Felkéri a polgárokat, hogy házaikat 27.—29-iken lobogózzák fel s 28-ikán este ablakaikat világotkák ki. Az ünnep napján, 29-iken pedig tömegesen vegyenek részt a szé-kesegyházban tartandó ünnepi istenitiszteleten, melynek végeztével Zlamál Ágost főgimn. ta-nár tart ünnepi beszédet. — Az egyes iskolák szintén tartanak ünnepeket, melyeknek tárgy-sora lapunkban szintén megolvasható.

— **Rákóczi ünnepek.** Nemzetünk legna-gyobb hősenek emlékére hamvainak hazazota-tala alkalmából a helybeli róm. kath. főgimn. is ünnepeket rendez. F. hó 29-én reggel 9 óraker szt-misére vonul az ifjuság, amely után szt. be-szédet mond Zlamál Ágost főgimn. tanár. 10 óraker a főgimn dísztermében lesz az ünnep-galameynek műsora a következő: 1. Kuruedal-egy-veleg éneklő a vegyeskar. 2. Ünnepi felolvasást tart Bartalis József főgimn. tanár. 3. A zászló, írta Ábrányi Emil; szavalja Löcsy László VII. oszt. 4. Rákóczi nótá. harmonium kísérettel elő-adja a gimn. zenekar. 5. Rákóczi, írta Váradi Antal; szavalja Proháb Iván VIII. o. t. 6. Szózat éneklő a vegyes kar. Az ünnepségre ezúton is felhívjuk a hazafias közönség érdeklődését.

A gyulafehérvári róm. kath. elemi fiúiskola 1906. év október hó 29-én d. e. 10^{1/2} óraker „Rákóczi-ünnepelelyt“ rendez az intézet helyiségében, melyre a t. hatóságok, egy-házközségünk tagjai, a szülők, valamint a tanügy barátai tisztelettel meghívotnak. Az ünnepély sorrendje. 1. D. e. 9 óraker ün-nepélyes istenitisztelet a székesegyházban. 2. Hymnus. Éneklők az összes tanulók. 3. Ünnepi beszéd. 4. Kurue dal. Éneklő a III. IV. oszt. tanulók. 5. Rákóczi. Szavalja: Erős Imre IV. oszt. tanuló. 6. Rákóczi életrajza. Elmondja Iliésku K. IV. oszt. tanuló. 7. Balog Ádám nótája kur-ue dal. Éneklők a III. IV. o. t. S. Édes szülő anyám. Szavalja: Quandt Richard II. o. tanuló. 8. Rákóczi Ferenc búcsúdala. Szavalja: Pap Emil IV. o. t. 10. Bezáró beszéd. 11. Szózat. Éneklők az összes tanulók.

A csiksomlyói róm. kath. főgimn. Rákóczi ünnepeinek műsora 1. „Rákóczi Sámuel nótája“, tenorszó férfi kar és harmonium kísé-rettel. 2. Ünnepi beszéd tartja Eröss József főgimn.

tanár. 3. Rákóczi Ferenc Rodostón, Irta Váradi Antal, szavalja Erdős Kálmán VIII. o. t. 4. Rákóczi kesergője, előadja a férfikar. 5. A Kuruc kor költészetét ismerteti Veszprémi Dezső főgimn. tanár. 6. Cinka Panna, írta Farkas Imre, szavalja Vaszi Sándor VII. oszt. tanuló. 7. Kuruc nóták, előadja a zenekar.

— A kézdívasárhely-kantai róm. kath. főgimnázium új épületének felszentelése nov. 4-én lesz. A szentelést Püspök urunk ő nagyméltósága végzi. A felszenteléssel kapcsolatos ünnep műsora a következő: 1. Dél előtt 8 órákor ünnepélyes püspöki mise. Rövid alkalmi szent beszéd. Tartja Balázs Ferenc főesperes, püspöki biztos, torjai plébános. 2. Dél előtt 9 órákor ünnepélyes felvonulás a róm. kath. főgimnázium új épületéhez. 3. Pál István apátkanonok, stá-tusi Referens Úr, a kapunál fogadja Gróf Majláth Gusztáv Károly dr. Erdélyi püspök Úr Ó Nagyméltóságát és felkéri a felszentelésre. 4. A Püspök Úr Ó Nagyméltósága teljes egyházi fényben az új épületet felszenteli és átadja rendeltetésének. 5. P. Révész Cyrill igazgatóhelyettes üdvözlő beszéde. Majd d. e. 11 órákor Szent Imre ünnepély lesz a következők rendben: 1. Himnusz. A róm. kath. főgimnázium énekára. 2. Ünnepi beszéd. Tartja Gáspár István főgimn. tanár. 3. „Kovácsok az erdőben.” Michaelistól. Előadja a zenekar. 4. Alkalmi óda. Szavalja Nagy Géza VIII. o. t. 5. „Viharban.” Dürmer Gyulától. Előadja a vegyeskar. 6. Beszéd Szent Imréről. Tartja Tuson Lajos VIII. o. tanuló. 7. „Nemzeti Zászló”. Hubertól. Zenekisérettel éneklí az énekár. 8. „Álom”. Pájer Antaltól. Szavalja Vajna Gábor VI. o. b. tanuló. 9. „Induló.” Müllertől. Előadja a zenekar. 10. Pápai himnusz.

CSARNOK.

Püspökmegyei zsinat.

(Folytatás.)

14.

Annak idején a fő nehézség éppen az volt, hogy a paptanárok viszonyát a nyugdíjalaphoz csak hosszas és mérges kontenciók után lehetett rendezni. Ezt világosan ki kellene terjeszteni minden olyan papra, aki nem áll a megye szolgálatában s kifejezetten ki kellene mondani, hogy áll ez különösen a tábori lelkészekre nézve. Az, hogy aki nem fizet be az alapba, tehát nem tagja a nyugdíjintézetnek, azzal szemben nem is támaszthat semmi igényt, így magában véve, amennyire természetes és jogosnak látszó felfogás: per esetén mégis háttérbe szorulhat két okból.

Az egyik az, hogy sehol semmiféle hazai jogforrásban nincs meghatározva a jogi tartalma a mi speciális magyar felszentelési címünknek (titulus ordinatio).

Volt eset, hogy egy papot, aki büntett miatt börtönt ült, s kiszabadulása után a püspök sem alkalmazni, sem támogatni nem akarta, a magyar bíróság évi pénzbeli tartáshoz segítette a megyéje terhére, azzal az indokollással, hogy a magyar egyházmegyeekben szokásos felszentelési cím (titulus dioecesis) erejénél fogva, az egyházmegye köteles az így felszenteltnek megfelelő életfentartásáról gondoskodni minden körülmények között. (Csak azt esz-dálom, hogy ezen felfogás alaján nem marasztalták el az egyházmegyét arra is, hogy a kincstárnak a rabtartási költségeket is megfizesse.)

Ez az egyik nehézség s ebből ered a másik, hogy, ha még jól emlékszem, a néhai püspök úr, amikor a nyugdíjalap jelen szabályzatát

szentesítette, azt is kikötötte, hogy nemcsak a rokkant papok lesznek ebből ellátandók, hanem a morálter deficitensek, s azok is, akiknek ellátására más mód nincs.

Ebből következik, hogy ha valamely, megyénkhez tartozó tábori pap nyugdíjba megy a maga es. és k. szolgálatából s eszébe jut a megyével szemben a fentiek szerint követelést támasztani: galibát okozhat. Ennélfogva ajánlatos ezt a dolgot is tisztázni. Az elővigyázat kevés fáradságot kíván és mindig jó.

A másik dolog, amit ennek a tárgynak a kapesán fölemlíteni jónak látok, ez:

Régen a nyugdíjas papok kénytelenek voltak Fehérvárot lakni. Ezt a 48. évi zsinat bölcsen, és méltányosan megszüntette. Fehérvárt a várbán a lakásviszonyok is kedvezőtlenek s sok egyébtől eltekintve, egyik-másik nyugdíjas pap vidéken, itt-ott még nagyon sokban jó szolgálatot is tehet paptársainak.

Vannak azonban olyanok is, akik teljesen tehetetlenek, vagy oly súlyos betegek, hogy állandó és gondos ápolásra vannak utalva. És nincs senkijük, a ki gondjukat viselné. Néhány éve Egerben történt az elretentő példa. Egy öreg, vak és gutaütött papot, akinek senki rokona se volt, a hivatalos gondviselés egy iszákos eszmadia gondozására bízott. Ez egyszer elment egy pohár borra úgy este felé; a lámpát azzal, hogy ugys mindjárt visszajön, égve hagyta, az ajtót bezárta s elment. De az egy pohárból több pohár lett; azalatt otthon a lámpa valami okból felrobbant, a szoba lángba borult s mire a bajt észrevették s az ajtót betörték, az öreg pap is koromná égett.

Meisler Vince holcányi plébános vetette föl annak idején az életre való eszmét, hogy Szebenben, a franciskána apácák gondozása alatt létesüljön egy olyan ház, a mely súlyosan szenvedő, elhagyott és magukkal jöhető papok gondozására volna berendezve.

Ezt a hivatalos bölcsesség azzal utasította el, hogy iskola és nevelő intézet mellett kórháznak helye nincs. A hivatalos bölcsesség alatt itt a városi és megyei száz luteranus doktorokat kell érteni, akik sárgaságba esnek, ha apáca-kórházról hallanak.

Buday János petrosenyi plébános a Közművelődésben később szintén felvetette ezt az eszmét, esakhogy nem kötötte helyhez, mert jól látta, hogy néhai Weber Béla főesperest tehetetlen vakságában a ferencendi szerzetesnők mily odaadó gonddal ápolták.

Ajánlom, hogy a zsinat karolja föl ezt az eszmét. Hiszen az ellátás fedezve volna az illetők nyugdíjából. Épen csak a ház meg a berendezés szükséges, Brassó, Szeben, Kolozsvár, Vásárhely, olyan helyek, a hol a ferencendi nővéreknek máris van telepük; ilyen nagyobb városokban sok jeles orvos is van. Meglehetne tehát valószínűen ezt a mindenkép életre való tervet.

Van is ilyen rendeltetésű intézet több is és valamennyi kitünően bevált s valószínű áldása azoknak, akik erre szorultak.

Azt sem kétlem, hogy azok, akiknek a jó Isten módot adott, kész szívvel hozzájárulnának egy ilyen ház létrejöttéhez.

Tárgyalás alá vették ezután és a megelőző Státusgyűlésen már meghozott határozathoz képest kimondták, hogy a papbér és más deputátumok egységessé szent, ott ahol az ilyen könnyen létesülhet, készpénzben is megválthatók legyenek.

A patronátus vagyis a kegyúri jog kérdését, bár ez itt Erdélyben koránt sem bir akora kiterjedéssel, mint a magyarhoni egyház-

megyékbén, — bőven tárgyalták. — Ennek az lehetett az oka, hogy az ott kiűn lakókat teljes és nyomatékos erkölcsi támogatásban akarták részesíteni. Mert nagy volt az ő aggodalmuk és épen nem alaptalan.

A jobbágyok megszüntetése ugyanis kritikus helyzetbe hozta a hazai nagy-, közép- és kisbirtokosokat. Márpedig a kegyurak javarésze ezek sorából való volt; felni kellett, hogy a tetemes jövedelembeli csökkenésre, mint vis majorra való hivatkozással, a kegyúri terhek további viselését megtagadják. Nyilván kellett is már ilyen mozgalomnak mutatkozni, mert máskép a hazai püspöki kar nem sürgette volna, hogy a nemzeti zsinat ebben a kérdésben erélyesen állást foglaljon.

A mieink kolozsvári zsinatja tehát azt az elvi kijelentést tette, hogy a kegyúri jog természeté és eredete szerint akár dologi, akár személyi legyen is, mindig magánjogi természetű lévén: a nagy politikai átalakulás következtében beállott közjogi változások a kegyúr viszonyból eredő jogokat és kötelezettségeket sem alterálják, azok tehát ezután is, úgy mint eddig, változatlanul fennmaradnak.

Ennélfogva megmaradnak a kegyúri jog gyakorlásában az olyan városok és községek is, ahol az egyházi személyzet stb. illő ellátásáról az ősök alapításából megvan a megfelelő javadalmazás, jóllehet a jelenleg élő ivadékok tényleg nem is járul hozzá a hitközségi terhek fedezéséhez. A régi Catholica Commissio által gyakorolt kegyúri jog átszáll a kath. Státus Bizottmányára (a mostani Igazgató Tanács), mint amannak jogutódjára.

A kincstári plébániákra nézve változatlanul megmarad az eddigi állapot.

Olyan egyházakban, a melyekről a hivatalos megyei Névtár azt mondja: Patronus est Communitas parochiana sine jure praesentandi, — mivel az idő szükségletei igénylik, szintén be kell hozni a patronatusi jog gyakorlását, olyképen azonban, hogy, ha a hitközség legalább felét viseli a terheknek, a püspök által kijelölt három pap közül, tetszése szerint választhassa a papját.

A megválasztott és kinevezett plébánosokat kánonilag szabályszerűen be kell iktatni. Hatvan év elég hosszú idő arra, hogy a patronatusi jogot érintő kérdésekben valamelyes fejlődés és változás révén, egy újabb zsinat szintén foglalozzék ezzel a kérdéssel.

Itt vannak p. o. a nagy ipartelepeken azóta létesült plébániák, amelyek örvendétesen és egyre szaporodnak. A kultusz-költségeinek fedezésére az illető vállalatok a munkások béréből bizonyos levonásokat tesznek; a papot tehát s a többi alkalmazottakat tulajdonképen a munkásnép fizeti.

Ha tehát ezek a plébániák kánoni rendezés alá kerülnek s az illető vállalatok igazgatósága vindikálná magának a patronatusi jogból kifolyó praesentálási vagy választási jogot; tekintettel arra, hogy ezekben a Direktoriumokban más vallásúak, sőt zsidók is vannak, és lehetnek: szükséges volna, hogy statutumszerűleg meg legyen határozva, hogy ott, ahol a munkásnép béréből vonják le a kultuszadót, választói joggal csakis az a kath. nép bírhat, amely fizeti a papot. Igazság szerint a patronatusi jog gyakorlatából az ilyen hitközségekben még azokat a kath. híveket is ki kellene rekeszteni, akik bár állandóan ott laknak, de kultuszadót nem fizetnek. Furcsa volna mégis, hogy p. o. a bányász, aki nehéz munkája után kultuszadót fizet, s tehát papot tart, annak a kereskedőnek is, aki szintén a bányász után él, egy nevezet-

tes jog gyakorlásában amazzal egyenlőképp sztozzék.

Követelni kellene továbbá, hogy az Igazgató Tanács patronátusa alatt álló plébániákra üresedés esetén mindig nyilvános pályázat hirdettessék.

Meg kellene vegezni alaposan tárgyalni a papválasztásoknál intra muros et extra muros tapasztalt visszaéléseket és erélyes rendszabályokkal gondoskodni arról, hogy az ilyen szegyenletes dolgok elő ne fordulhassanak. De nemcsak a korteskedésből folyó bajokat, hanem egyes hitközségek túltengő ambíciójából kinőtt jogi keptelenségeket is gyökeresen ki kell irtani. Ilyen például az a házsongárdi sült okosság, hogy első helyen is háromra szavazunk, második helyen is háromra, meg harmadik helyen is háromra.

A második ilyen okosság az, hogy világi papok mellett immár piarista, sőt ferences-barátra is adnak le szavazatot.

Állítom pedig, hogy az ilyen választás eo ipso semmis és érvénytelen. Bizonyítom is.

A jogszerű püspöki kinevezés és beiktatás alapjául csak az olyan kegyúri jelölés szolgálhat, amely a tételes egyházi közjogba nem ütközik. De az olyan választás (jelölés-praesentatio), amely szerzeteseket is jelöl ki, már akár jöhíszemüleg, akár rosszhiszemüleg, — egyházi javadalomra, beleütközik a tételes egyházi közjogba, amely szerint egyházi javadalom elnyerésére minden fogadalmis szerzetes inhabilis, azaz soha jogszerűt ki nem nevezhető. De sérti az ilyen kijelölés az egyetemes egyházi közjogon kívül a speciális magyar egyházi közjogot is.

Hazánkban ugyanis minden püspöki megyében ad titulum dioecesis, vagyis az egyházmegye címére szentelik fel a papokat.

Ennek az egyházmegyei címnek a jogi tartalma pedig első sorban az, hogy az így felszentelt pap ezáltal virtualiter jogot nyer az illető egyházmegyeinek minden javadalmára, más egyházmegyei papoknak feltétlen kizárásával. Innen van, hogy hazánkban a püspökök semmiféle kegyúrnak olyan jelölését nem fogadják el, illetőleg kánoni kifogással elutasítják, aki idegen megyéből való.

Hock Jánost, aki veszprémmegyei pap volt, az egyházi főhatóság Budapesten csak is akkor bocsátotta választás alá, amikor már kánonszerűleg is fel volt véve az esztergomi érseki főmegye kötelekebe.

Noshát, ha Budapest székesfőváros, mint kegyúr kénytelen a tételes egyházi közjoghoz alkalmazkodni, sőt ha a kánonok székbe betöltésére meg a király is szigorú lelkiismeretességgel betartja azt, hogy csak megyebeli világi papokat nevez ki: nem tudom belátni micsoda jogon tehetik meg nálunk azt, hogy szimpliter felforgassanak minden törvényes jogot. — Az nem argumentum, hogy hát hiszen azok a barátok csak egy-egy szavazatot kaptak s a hármast jelölésbe úgy se jutottak be, mert maga a tény, hogy ilyen szavazat leadódott és elfogadtatott, sérti az egész megye papságának a felszentelési címmel szerzett jogát. Ha ezt elnézi a papság, a következő alkalommal ott már valamelyik Herepeyt vagy főtisztelendő Dr. Fischer Sándort is jelölni fogják.

A plébánosok és káplánok kongruájáit vévén tárgyalás alá, abban állapodtak meg, hogy az erdélyi követek a nemzeti zsinaton hassanak oda, hogy ez a kongrua méltányosan állapítottassék meg s ahol a papok jövedelme a kongrua magasságát nem éri el, ott a kommisszálandó egyházi javakból egészítettessék ki és

arra is gondjuk legyen, hogy a káplány jövedelmi forrásai a plébános jövedelmi forrásaitól lehetőleg függetleníttessék.

Minálunk a kongrua megvan; igaz, hogy nem a kommisszált egyházi javakból, mert biz azt a püspökök atyai gondoskodása csinálta meg, s hogy nem lett még intézményes renddé, annak, amint már említettem, a kegyelmes szabadelvű kormány az oka. Hogy pedig Magyarországon mikor lesz meg, azt még egy Nobel-díj fejében se tudná semmiféle okos ember megmondani.

Ezen hát ne is tételődünk, hanem lássuk, mit határoztak anno 48. a Szeminárium vagysis a papképző intézet dolgában.

Egy hosszú lélekzúti bevezetés után, amelyben fel van sorolva minden jó, amit a Szemináriumtól el lehet és el is kell várni, előadódik, hogy ők ebben a dologban kiváltképp ezt a négy részt tartják fontosnak: a fegyelmet, az előjárókat és a tanárokat, a tanítás rendszerét és a tankönyveket s végül a felveendő növendékeket.

Amit a fegyelemtől határoztak, azt, mivelhogy mai nap is beválk, hát szösz szerint ide írjuk:

A túlesigázott szigor nem teremtheti meg azon tiszta erkölcsöt, melynek egyedül való helyes indító oka a lélek szabad elhatározása; az többnyire csak azon nemet eredményezi az erényességnek, melynek mint belső léleknességet nélkülöz, erőtetett.) kicsikart külsőségnek sem Isten, sem ember előtt becsé nincs, melynek mint üvegházban felnövevénynek, sem természetes szépsége, sem tartandó élete nem lehet. Legyen a fegyelem atyai, a keresztény szeretet szelleméből kifolyó, olyan, amelynek alkalmazása az ifjú papban a jó rend és tiszta erkölcsösség iránti szabad és nemes elhatározásból eredt szeretetet felköltse és úgy szoktassa nemes viseletre és törvénytisztelre, hogy azt akkor is megégye, amikor már előjárói szárnyai alól a nagyvilágba kikerült.

Ezért kívánták a régi vaskalapos házi rend megváltoztatását, a doktorok információinak eltörlesztését, jóra való sétaidőket, a keservesen hosszú szilenciümök kurtitását, a napi kettős, reggeli és esti meditáció reformját stb., a nagybeten rendes és jóra való szentgyakorlatokat a mostani triduaana meditatio helyett, (amiről én őszintén megvallom, hogy fogalmam sincs arról, mi lehetett.)

Az előjárókra és tanárookra nevezé úgy határoztak, hogy ezeket a püspök azon papok sorából nevezze ki, akiket mint erre legalkalmasabbakat a papság közbizalma a megyei zsinaton jelöli ki.

A tanítás rendszerét illetőleg a latin nyelvnek egyelőre csakis a Dogmatikában irtalmaztak meg; a többi tárgyban kimondták rá a Ceterum Censeo-t. A Dogmatikát pedig két évről egy évre kívánták redukálni. Úgy látszik, akkor a D. Specialis még együtt volt a mostani Fundamentális-szal. Hát bizony most ott tartunk, hogy a budapesti egyetem theologiai kara úgy a Dogmatika Specialist, mint a Theologiai Moralist külön-külön két évfolyamban akarja tanítani s bizony erre jó okai is vannak. Követelték, hogy a tanárok ne írót penzumokból, hanem sajtó útján kiadott és főhatóságilag approbált kézikönyvekből tanítsanak. Úgy látszik, hogy a lekek íratása szintén egyike volt a régi szemináriumi tanítás barátságos torturáinak. Kivánták a magyar iskola céltudatos kezelését s hogy a kispapok esőület útján vételessen fel.

1) Lám, már 48-ban is praktizálták a fonétikus írásmodot.

A négy esztendő elvégzése után kívánták a már felemlített paradés érettségét az egész Consistorium színe előtt; s hogy a kilépő ifjú papok az intézet pénzén a szükséges könyvekkel elláttassanak.

Ez áll ott továbbad:

„A szerzetes növendékek theologiai tanítás végett szorítottassanak Fehérvárra; az ők eddigi, a közszabályoktól eltérő züg-theologiai-tanintézetek teljesen megszüntetettvén.”

Egyebiránt pedig küldessék ki egy külön bizottmány, amely a papnevelés és tanítás egész ügyére nézve szerves elaboratumot terjesszen a legközelebbi megyei zsinat elé. A püspök megígérte, hogy addig is, ami változás legszükségesebbnek mutatkozik, már a kezdődő iskolai év elején életbe lépteti.

Kimondták azt is, hogy arra az esetre, ha a nemzeti zsinat u. n. központi papnevelő intézetek felállítását határozná el, a mi megyéink képviselői mindenáron azon legyenek, hogy egy ilyen papnevelő Fehérvárnak jusson. A papnevelés és az egyházmegyei papnevelő intézet ügye olyan dolog, amellyel az egyházmegyei zsinatnak nemesak szabad, de illik és kell is foglalkoznia. Elvégre a lelkipásztori téren működő papok azok, akik közvetlen tapasztalatból ítelhetik meg a papnevelő intézet működésének az életben mutatkozó sikereit vagy sikertelenségeit.

Szükséges lesz pedig ezzel foglalkozni, mert hiszen törvényes és formális zsinat 1822. óta nem volt, mivel az 1848. évi, amellyel oly kiemertően foglalkoztam itt, nem volt törvényes formában megtartott zsinat s azt a püspök forma szerint sem nem approbálta, sem ki nem hirdette. Ami ennek a zsinatnak a határozataiból teljeseedsébe ment is, azt mind az élet, a körülmények stb. letesítették.

Ha tehát a papnevelő intézet ügyével foglalkozni fognak, bizony jó volna, ha eldöntene ott a Fogarassy-fele Lyceum-Academium eszméjéből kisarjadt kath. egyetem ügyét is; legalább abban a formájában, hogy a theologiai kart egy hozzávaló modern papnevelő intézettel tényleg felállítanak. — a többi későbbre hagyván. Ahogy lehet Salzburgban és Olmützben egymagára theologiai kar, — nem értem, miért ne lehetne Gyulafehérvárt is? Jó volna bizony ezt az ügyet akkor dülőre juttatni.

Ezután a papság fegyelmét érintő dolgokat kezdte a zsinat tárgyalni.

Szóvá tététt, hogy a paptanárok egyházi vonatkozású dolgokban, minő viszonyban vannak a kerületi esperesekhez.

A határozat az lett, hogy a paptanárok, mint egyházi férfiak, minden, az egyházat s különösen a megyét illető dolgokban a kerületi papokkal egyforma viszonyban állanak az esperesi hivatalhoz.

A kassai püspökhöz felküldendő munkálat pontjai kerültek most tárgyalás alá.

A világi és szerzetes papság fegyelmének korszerű szilárdításáról kezdettek ezután tanácskozni.

Ennek következtében elhatározták, hogy ezután a papot ne lehessen többé minden egyoldalú feljelentésre önkényesen büntetni, hanem bármily természetű legyen is az ellene beadott panasz, azt vele mindig közöljék, hogy tisztázhassa magát. Minden esperesi kerületben itelő fórum állítsassék fel az esperes, a kerületi jegyző és egy választott közügyvéd személyében. Ezek esetről-esetre a panaszt lelkiismeretesen vizsgálják meg, s ha nem alapos, hanem rosszindulatú a panasz, akkor történjék gondoskodás a feladó példás megbüntetéséről.

Ha pedig alapos a panasz, ám büntesse

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakók, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, ujságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal		„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10%^o ár-
engedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig
 cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fil-
lérben van megállaptva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona
díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadó-
hivatalba intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.